

Paula Agnevall

Linnéuniversitetet, Göteborgs universitet og Høgskolen i Østfold

DOI: <https://doi.org/10.58215/ella.85>

Att undervisa i hörförståelse i franska

Inledning

Hörförståelse är en av språkinläringens grundpelare, nödvändig för att bemästra ett främmande språk (Cuq & Gruca, 2017), vilket bekräftas av både Skolverket (2021) och Europarådet (2005). Det är emellertid inte enkelt att studera denna receptiva kompetens och didaktiken inom ämnet framstår som diffus (Zoghلامي & Hilton, 2021). Enligt flera studier är det vanligt att lärarna testat elevernas kunskaper, genom att be dem lyssna på en inspelning och svara på frågor om innehållet, snarare än att undervisa dem i hur de kan förbättra sin hörförståelse (Goh & Vandergrift, 2022; Graham, 2006). Målet med denna studie är att bättre förstå hur fransklärare på grundskolan och gymnasiet i Sverige ser på hörförståelse, hur de undervisar i ämnet och vilka resurser de använder.

Hörförståelse består av flera parallella processer som kompletterar varandra. Å ena sidan identifieras och sammankopplas ljud för att skapa mening, enligt en process som kallas *bottom-up*, å andra sidan använder åhöraren sina kunskaper om omvärlden och sammanhanget för att skapa förståelse, enligt en process som kallas *top-down* (Goh & Vandergrift, 2022; Zoghلامي & Hilton, 2021). Det finns studier angående lärares uppfattningar om hörförståelse och undervisningsmetoder i andra länder än i Skandinavien (Goh & Vandergrift, 2022; Graham et al., 2014; Sah & Shah, 2020), som bekräftar att hörförståelse i klassrummet består mer av utvärdering än av undervisning, men till vår kännedom finns det ingen tidigare forskning i Skandinavien om lärares perspektiv på hörförståelse.

Först presenteras tidigare forskning om hörförståelse, lärares uppfattning om ämnet, samt arbetssätt och resurser som används i klassrummet. Därefter presenteras metod och material

som använts i undersökningen, resultat och diskussion, samt möjliga pedagogiska tillämpningar och slutligen en slutsats.

Tidigare forskning

Två modeller kompletterar varandra för att skapa hörförståelse: en uppåtgående modell som går från form till mening, genom att urskilja, segmentera och tolka ljud för att skapa mening, samt en nedåtgående modell som prioriterar sammanhang och tidigare kunskaper för att utveckla och bekräfta hypoteser (Cuq & Gruca, 2017). Troligtvis interagerar den uppåtgående modellen, kallad *bottom-up*, ständigt med den nedåtgående modellen, kallad *top-down* (Cuq & Gruca, 2017). Även om de flesta forskare anser att de två kognitiva processerna samspelar för att skapa mening (Cuq & Cruca, 2017; Goh & Vandergrift, 2022), prioriterar de ofta den ena modellen mer än den andra. Vandergrift & Tafaghodtari (2010) prioriterar till exempel *top-down* undervisning, fokuserad på metakognitiva strategier, när Zoghلامي och Hilton (2021) menar att det inte räcker för att kompensera för bristande lingvistiska kunskaper och förespråkar en mer *bottom-up* inriktad undervisning, centrerad kring ordinlärning. Dessutom visar Roussel et al. (2019) att skolböcker har tendens att fokusera mer på *top-down* strategier, trots att *bottom-up* undervisning är väsentlig på nybörjarnivå.

Enligt Graham et al. (2014) anser språklärare det är möjligt att undervisa i hörförståelse och att det främsta syftet med hörförståelseaktiviteter är att eleverna lär sig lyssna mer effektivt. Detta är förvånansvärt eftersom Graham et al. (2014) tidigare forskning om lärarnas praxis tenderar att visa motsatsen, då fokus i klassrummet ligger på att svara rätt på frågor utifrån en inspelning. En undersökning från Sah & Shah (2020) bekräftar denna motsättning mellan ambitionen att undervisa för att i praktiken utvärdera. Goh & Vandergrift (2022) är medvetna om denna ambivalens och presenterar ett antal uppfattningar om hörförståelse, för att senare motsätta sig dem. Vanliga missuppfattningar är till exempel att det viktigaste är eleverna svarar rätt, att de känner till alla ord i hörövningen, eller att hörförståelse är en passiv aktivitet.

Graham (2017) har i förlängning till lärarnas inställning till hörförståelse även undersökt hur de arbetar i klassrummet för att förstå hur de tillämpar vedertagen forskning. Tidigare

forskning visar bland annat att hörförståelse går att utveckla med hjälp av metakognitiva strategier, en kombination av *bottom-up* och *top-down* strategier, samt aktiviteter inriktade på förförståelse och uppföljning (Graham, 2017). Graham (2017) och Sah & Shahs (2020) forskning bekräftar emellertid att hörförståelseaktiviteter ofta utgår från en inspelning som eleverna lyssnar på för att sedan försöka svara rätt på ett antal frågor. Enligt Graham (2017) uppmuntrar lärarna inte nämnvärt eleverna att reflektera efter en hörövning. Däremot är aktiviteter inriktade på förförståelse vanligare, som att läraren till exempel presenterar sammanhanget innan hörövningen (Graham, 2017).

Angående resurser som används i klassrummet, visar Cuq & Gruca (2017) att autentiska material, som radioprogram eller podcasts, visserligen erbjuder en oändlig variation och en direkt kontakt med målspråket, som det talas i fransktalande länder, men även att de ibland behöver anpassas för att bli tillgängliga för eleverna; det viktigaste är att eleverna uppfattar materialet som trovärdigt. Enligt Sah & Shah (2020) är det dock fortfarande vanligast att använda hörövningar tagna från skolböcker.

Undersökningens tillvägagångssätt

Denna studie utgår från en kvantitativ enkät samt kvalitativa intervjuer för att undersöka vad fransklärarna anser om hörförståelse och hur de arbetar i klassrummet. Eftersom lärarnas svar kan skilja sig från vad de verkligen tycker och gör, används uttrycken *uttalade åsikter* och *uttalade arbetssätt* i studien för att spegla lärarnas svar. Sammanlagt svarade 47 lärare på enkäten, varav 37 högstadielärare, 9 gymnasielärare och en lärare som arbetar på både gymnasiet och högstadiet. Den ena intervjuade läraren arbetar på högstadiet och den andre arbetar på gymnasiet. Gymnasieläraren har även deltagit i ett arbetsprojekt angående hörförståelse.

Enkäten består av 22 påståenden, som lärarna ombads ta ställning till, samt tre öppna frågor, där lärarna hade möjligheten att utveckla sina svar. Ett flertal av enkätens påståenden är översatta från Goh & Vandergrifts bok *Teaching and Learning Second Language Listening* (2022), för att kunna jämföra studiens svar med Goh och Vandergrifts material. Enkätens tre öppna frågor är: Vilka material använder du för att arbeta med hörförståelse?

Enligt dig, hur arbetar man bäst med hörförståelse i klassrummet? Vad är enligt dig de främsta utmaningarna med hörförståelse? Dessa tre frågor ligger även till grund för intervjuerna. Svaren på enkäten har sammanställts grafisk och analyserats kvantitativt. Svaren på intervjuerna har grupperats tematiskt och analyserats kvalitativt.

Hörförståelse i praktiken

Lärarnas uttalade åsikter

Undersökningen visar att de flesta lärarna är övertygade om att det går att undervisa i hörförståelse, eftersom 83% instämmer eller instämmer helt med uttalandet *Det är möjligt att undervisa i hur man lyssnar mer effektivt*. En majoritet av lärarna tycker inte heller att hörförståelse är en passiv aktivitet, då 57,4% instämmer inte eller inte alls med påståendet *Hörförståelse är en passiv aktivitet jämfört med läsning, skriftlig eller muntlig produktion*. Dessutom instämmer 61,7% av lärarna inte eller inte alls med påståendet *Hörförståelse betyder att förstå ord, så läraren behöver bara hjälpa eleverna att förstå alla ord de hör*. Emellertid är lärarnas åsikter mindre bestämda angående påståendet *Det viktigaste för en lyckad hörförståelse är att eleverna ger de rätta svaren*, som lägger fokus på resultat mer än på inlärningsprocessen. Enkäten visar att 66% av lärarna instämmer delvis eller delvis inte med påståendet, och enbart 25,5% instämmer inte eller inte alls.

Angående utmaningarna med hörförståelse, anser lärarna att hörförståelse är speciellt svårt då man inte kan pausa eller anpassa som när man läser. Nio av lärarna anser till exempel att inspelningarnas hastighet är en utmaning och sju lärare tycker att det är svårt att hitta material som matchar elevernas nivå. Två lärare tycker att hörförståelse tyvärr hamnar i skymundan jämfört med de andra färdigheterna som att skriva. Lärarna tar även upp att eleverna sällan hör franska i vardagen och är därför ovana att avkoda ljuden.

Sex lärare uppger att ett bristande ordförråd är en utmaning, men så mycket som åtta lärare uttrycker att det är ett problem när eleverna vill förstå varje ord de hör och två av lärarna upplever dessutom att eleverna blir stressade när de känner att de inte förstår alla ord.

Sammanlagt 10 lärare nämner elevernas stress som en utmaning och en lärare betonar vikten av att öva hörförståelse så ofta som möjligt för att undvika stress.

Lärarnas uttalade arbetssätt

Samtliga 47 lärare svarar att de interagerar på franska med eleverna och 55,3% svarar att *Eleverna får lära sig att lyssna för att interagera med andra elever* alltid, mycket ofta eller ofta.

Innan hörförståelseaktiviteter är det vanligt att läraren förklarar sammanhanget, då 72,8% av lärarna svarar att de gör det ofta, mycket ofta eller alltid. 44,7% av lärarna svarar även att *Innan eleverna lyssnar på en inspelning, förklarar jag nya eller svåra ord* ofta, mycket ofta eller alltid. Det är dock mindre vanligt att *Innan eleverna lyssnar på en inspelning, förutspår eller gissar de vad de kommer höra*, eftersom 36,2% gör det sällan eller aldrig och 40,4% ibland.

Att lyssna på en inspelning och att svara på frågor är en mycket använd klassrumsaktivitet, eftersom 74,5% av lärarna svarar att *Eleverna lyssnar på en inspelning och svarar på frågor om innehållet* ofta, mycket ofta eller alltid. Att använda diktamen eller att ta anteckningar om en inspelning är inte lika vanligt. 55,3% av lärarna använder sällan eller aldrig diktamen och 40,4% av lärarna låter ibland eleverna anteckna. Det är inte heller så ofta som *Eleverna får lära sig att avkoda det de hör, t.ex. genom att avgränsa orden, eller arbeta med uttalet*, då enbart 34% gör det ofta eller mycket ofta.

Efter att ha lyssnat på en inspelning, är det relativt vanligt att låta eleverna diskutera i små grupper vad de har förstått, då 42,6% av lärarna svarar att *Efter att ha lyssnat på en inspelning, diskuterar eleverna i mindre grupper om vad de har förstått* ofta, mycket ofta eller alltid. Resultaten är liknande angående *Efter att ha lyssnat på en inspelning, reflekterar eleverna över sina hörförståelsesstrategier*, samt att *Hörförståelsen följs upp med en aktivitet som berör orden i inspelningen*.

Angående det bästa sättet att arbeta med hörförståelse betonar sex lärare vikten av att använda målspråket aktivt i klassrummet och sju lärare kopplar reception med produktion och interaktion. Sammanlagt tolv lärare nämner betydelsen av strategier, och även de lärare som inte uttryckligen använder ordet strategier tar till exempel upp att det är viktigt att diskutera tillsammans. Nio lärare svarar att det är bra att variera hörförståelseaktiviteter, material, eller

arbetssätt. De använder till exempel autentiskt material, material med eller utan bild, eller låter eleverna lyssna individuellt.

Ett flertal lärare (13) anser att det är viktigt att eleverna får öva hörförståelse ofta, regelbundet eller mycket. Repetition tillåter eleverna att vänja sig vid språket, automatisera uttryck och kan minska stress. Sju lärare svarar att de arbetar med ordförråd och några arbetar med uttal och segmentering. Till sist, poängterar sju lärare att det bästa sättet att arbeta med hörförståelse är att integrera hörförståelse med temat som eleverna arbetar med. Det skapar ett sammanhang och tillåter eleverna att repetera ord.

Resurser i klassrummet

Majoriteten av lärarna (89,1%) svarar att de använder läroböcker för att arbeta med hörförståelse. Nästan lika många (82,6%) nämner andra resurser, oftast digitala men inte enbart. En analog resurs kan vara en bok med övningar inköpt i Frankrike. Den mest nämnda digitala resursen (22 svar) är sajten www.URplay.se som tillhandahåller pedagogiskt arbetsmaterial. Nio lärare nämner även andra pedagogiska sajter inriktade på språkinläring, som www.francaisavecpierre.com eller www.lyricstraining.com, och åtta lärare uppger att de använder *Youtube* för att hitta diverse videoclip. Musik (8 svar) och nyheter (10 svar) är populära teman. Sex lärare refererar även till Skolverkets hemsida för att öva inför nationella prov. Till sist svarar åtta lärare att de använder deras egen eller elevernas röst som resurs. En lärare svarar till exempel att hen använder främst sin egen röst för att tillåta eleverna att vänja sig vid de franska ljuden.

Diskussion

Studiens tre forskningsfrågor är följande: Vad är lärarnas uppfattning om hörförståelse, hur undervisar lärarna i hörförståelse, samt vilka resurser använder lärarna i klassrummet?

Lärarnas uttalade åsikter

Undersökningen visar att fransklärarna i studien ser hörförståelse som en svår kompetens att bemästra, i linje med forskningen (Goh & Vandergrift, 2022; Graham, 2006; Lopez & Mallén, 2016), och som särskiljer sig från att skriva, tala eller läsa. Hastigheten upplevs till

exempel som en utmaning enligt lärarna och eleverna är ovana vid de franska ljuden, vilket leder till att de måste engagera sig aktivt för att förstå.

De flesta lärarna i undersökningen anser att det är möjligt att undervisa i hörförståelse, även om den vanligaste aktiviteten i klassrummet är att låta eleverna lyssna på en inspelning och svara på frågor. Detta ambivalenta resultat speglar tidigare forskning (Goh & Vandergrift, 2022; Graham, 2006; Roussel et al., 2019). Lärarna i vår studie ifrågasätter emellertid att det viktigaste för hörförståelse skulle vara att ge korrekta svar. Dessutom visar ett flertal lärare viljan att introducera olika arbetssätt som främjar inläringen, som till exempel användningen av strategier.

Flera lärare upplever att elevernas vilja att förstå varje ord av en inspelning kan öka deras stress och rekommenderar därför att arbeta med hörförståelse så ofta som möjligt, och att hjälpa eleverna att se helheten snarare än enskilda ord. I linje med Goh & Vandergrift (2022), förespråkar flera lärare i studien vikten av att handleda eleverna och att diskutera strategier tillsammans, istället för att till exempel låta eleverna lyssna individuellt utifrån deras egna intressen. Som Goh & Vandergrift (2022), anser även en majoritet av lärarna i undersökningen att det är positivt att sätta hörförståelsen i ett sammanhang innan eleverna börjar lyssna. Det minskar elevernas stress och är mer autentiskt (Goh & Vandergrift, 2022).

Lärarnas uttalade arbetssätt

En bred majoritet av lärarna i studien uppger att de interagerar på franska med sina elever. Flera lärare inser att deras egen röst är en resurs för att vänja eleverna vid det franska uttalet, då eleverna annars sällan har möjligheten att höra franska. Lärarna undervisar dock inte så ofta eleverna i att avkoda vad de hör, även om de anser att det är viktigt att arbeta med uttal. Enligt en majoritet av lärarna i studien, lär sig eleverna däremot att lyssna för att interagera med andra elever, vilket är betydligt mer än i Sah & Shahs undersökning (2020).

Lärarna svarar att de arbetar med elevernas förförståelse främst genom att sätta hörförståelsen i ett sammanhang och integrera den i ett tema, mer än att låta eleverna arbeta med ordförståelse eller förutspå vad de kommer att höra. Som tidigare visat, är den vanligaste

hörförståelseaktiviteten annars att svara på frågor utifrån en inspelning, vilket är i linje med tidigare forskning (Graham, 2017; Sah & Shah, 2020). Lärarna i studien uppger dock samtidigt varierade framgångsfaktorer för att utveckla elevernas hörförståelse, som användningen av strategier, att integrera hörförståelsen i det tema som eleverna arbetar med, eller att arbeta ofta med hörförståelse, även om tiden ofta upplevs som en bristvara. Undersökningen visar att en stor andel av lärarna, men inte majoriteten, ofta låter eleverna diskutera i smågrupper eller reflektera efter en hörförståelseaktivitet.

Resurser i klassrummet

En bred majoritet av lärarna svarar att de använder sig av läroböcker, i linje med tidigare forskning (Graham et al., 2014; Sah & Shah, 2020). Lärarna lämnar dock få kommentarer om böckernas innehåll, en lärare i en intervju anser dock att lärobokens övningar är svåra och bör sättas i ett sammanhang för att bli tillgängliga. Flera lärare bekräftar svårigheten i att hitta material som motsvarar elevernas nivå. Det är kanske därför lärarna nämner få autentiska källor förutom musik- och filmklipp på *Youtube*. De använder desto mer digitala pedagogiska resurser, som till exempel www.URplay.se. Graham (2017) varnar för att lärarna förenklar ljudmaterial för att minska elevernas oro och tillåta dem att lättare svara rätt. I motsats till Graham (2017), anser dock Cuq & Gruca (2017) att svårtillgängliga autentiska källor med fördel kan anpassas för att motivera eleverna. Denna svårighet att hitta rätt nivå och innehåll på ljudkällor kan förklara lärarnas osäkerhet kring att låta eleverna lyssna individuellt enligt deras egna intressen. Goh & Vandergrift (2022) bekräftar att individuella hörövningar bör förberedas noggrant. Däremot uppmuntrar ett flertal lärare i undersökningen interaktion i klassrummet för att förbättra hörförståelse på ett naturligt sätt.

Pedagogiska tillämpningar

Även om studiens resultat över lag är i linje med tidigare forskning, som visar att lärare prioriterar att testa snarare än att undervisa i hörförståelse (Goh & Vandergrift, 2022; Graham et al., 2014; Sah & Shah, 2020), visar studien även att lärarna inte verkar övertygade om att testa hörförståelse är det bästa arbetssättet. Deras svar öppnar upp för ett annat sätt att se på hörförståelse och hur man kan undervisa i ämnet.

För det första indikerar ett flertal lärare vikten av tidshantering i klassrummet och att träna hörförståelse ofta och under kortare perioder för att vänja eleverna vid de franska ljuden som de annars sällan hör i vardagslivet. Vi skulle här vilja lägga till att läromedel mer grundade på forskning, som inkluderar till exempel metakognitiva strategier samt fler *bottom-up* aktiviteter, skulle kunna erbjuda ett mer komplett innehåll och därför tillåta tidsbesparingar.

För det andra visar intervjun med en lärare på gymnasiet hur det är möjligt att arbeta med hörförståelse, utifrån en forskningsbaserad undervisning. Gymnasieeleverna upplevde att hörförståelse var svårt och påverkade deras betyg negativt. Lärarna startade därför ett projekt och utvecklade material utifrån *Språksprånget* på www.skolverket.se för att förbättra elevernas hörförståelse, samt provade olika arbetssätt. Även om projektet var för kort för att bedöma om eleverna verkligen förbättrade sin hörförståelse, kunde lärarna dock se att det gav positiva resultat för de mer avancerade kurserna.

Till sist betonar ett flertal lärare i studien att hörförståelse är en specifik kompetens som med fördel integreras med de andra färdigheterna för en ökad autenticitet. Eleverna vänjer sig till exempel bäst vid de franska ljuden, inte enbart genom att lyssna på inspelningar, men även genom att interagera med läraren och klasskamraterna.

Slutsats

Syftet med denna studie har varit att förstå hur fransklärare ser på hörförståelse och vilka arbetssätt och resurser de använder i klassrummet. Lärarna indikerar att det går att undervisa i hörförståelse och att det inte är en passiv aktivitet där det räcker att kunna ord. Den vanligaste hörförståelseaktiviteten är dock att lyssna på en inspelning och svara på frågor, ofta utifrån en lärobok. Denna paradox stämmer överens med tidigare forskning (Graham et al., 2014; Sah & Shah, 2020). Lärarna i undersökningen verkar dock inte övertygade om att ett arbetssätt fokuserat på resultat är det bästa och presenterar olika metoder för att förbättra elevernas hörförståelse, som att använda strategier, att öva hörförståelse ofta och under kortare perioder för att vänja sig vid det franska uttalet, och att uppmuntra hörförståelse genom interaktion. Studien ger en inblick hur tidshanteringen i klassrummet kan påverka undervisningen och hur

det går att variera undervisningen. I framtiden kan det vara intressant att utveckla analysen med klassrumsobservationer och en läromedelsanalys.

Författarens omtal

Paula Agnevall tog sin masterexamen med inriktning mot undervisning i franska vid Linnéuniversitetet 2024. Hon har en lång erfarenhet av att undervisa i franska och engelska på gymnasiet. Hennes främsta forskningsintressen rör språkundervisning och inläring av främmande språk.

Bibliografi

- Cuq, J. P. & Gruca, I. (2017). *Cours de didactique du français langue étrangère et seconde*. Presses universitaires de Grenoble.
- Goh, C. & Vandergrift, L. (2022). *Teaching and Learning Second Language Listening, Metacognition in Action*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780429287749>
- Graham, S. (2006). Listening comprehension: The learners' perspective. *System*, 34(2), 165–182.
<https://doi.org/10.1016/j.system.2005.11.001>
- Graham, S. (2017). Research into practice: Listening strategies in an instructed classroom setting. *Language Teaching*, 50(1), 107–119.
<https://doi.org/10.1017/S0261444816000306>
- Graham, S., Santos, D. & Francis-Brophy, E. (2014). Teacher beliefs about listening in a foreign language. *Teaching and Teacher Education*, 40, 44–60.
<https://doi.org/10.1016/j.tate.2014.01.007>
- Europarådet (2005). *Cadre européen commun de référence pour les langues*. Les éditions Didier.

- López del Hierro, S. & Mallén Estebaranz, M. T. (2016). Métaphores et dessins comme voies d'accès aux représentations des apprenants sur la compréhension orale. *Synergies Mexique*, (6), 69–80.
- Roussel, S., Gruson, B. & Galan, J. (2019). What types of training improve learners' performances in second language listening comprehension? *International Journal of Listening*, 33(1), 39–52.
<https://doi.org/10.1080/10904018.2017.1331133>
- Sah, F. M. & Shah, P. M. (2020). Teachers' Beliefs and Practices in Teaching Listening. *Creative Education*, 11, 182–195.
<https://doi.org/10.4236/ce.2020.112013>
- Skolverket (2021). *Kursplaner och ämnesplaner*.
<https://www.skolverket.se/innehall-a-o/landningssidor-a-o/kursplaner-och-amnesplaner>
- Vandergrift, L. & Tafaghodtari, M. (2010). Teaching L2 Learners How to Listen Does Make a Difference: An Empirical Study. *Language learning* 60(2), 470–497.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2009.00559.x>
- Zoghلامي, N. & Hilton, H. (2021). Chapitre 8. La compréhension de l'oral en langue étrangère. I P. Leclercq, A. Edmonds & E. Sneed German (Red.), *Introduction à l'acquisition des langues étrangères* (p. 145–161). De Boeck Supérieur.
<https://doi.org/10.3917/dbu.lecle.2021.01.0145>